

Českomoravská vrchovina se rozkládá podél nejdejších česko-moravských zemských hranic. Zasahuje hluboko do Čech a hluboko do Moravy a její charakter byl na západě i na východě stejný: táhlé kopce porostlé lesy, řeky i říčky a romantická údolí, malé plochy polí, často ohraničených hromádkami kamení, mezi nimi keře lísek, maliníků, šípků, na polích hlavně brambory a len. Býval to kraj smutný a chudý, dokud chalupy kryté šindelem neustoupily novým sídlištím, dokud se zouzokle pruhy polí nespojily v lány, dokud nevyrostly moderní továrny.

Na rozhraní Čech a Moravy se táhnou Jihlavské vrchy, které se níží směrem východním do údolí řek Jihlavy, Oslavy a Rokytne, severněji při bývalé zemské hranici jsou Žďárské vrchy s nejvyššími kopci vrchoviny, a ještě oblast Malé Hané kolem Jevíčka se vlní kopci, než přejde v hanáckou nížinu.

V místech, kde stará obchodní cesta z Čech na Moravu přecházela řeku Jihlavu, vznikla ve 12. století osada

Jihlava,

kteřá brzy vzrostla v bohaté město, protože v okolí byla objevena naleziště stříbra. Město dostalo horní právo zvané *ius regale montanorum* a byly tu raženy mince. Kulturní rozvoj Jihlavy souvisí s rozvojem soukenictví a se vznikem průmyslu v 19. století. Známé bylo i jihlavské školství. Do místní latinské školy chodil JAN CAMPANUS VODŇANSKÝ (1572 až 1622), humanistický básník a rektor pražské

univerzity v době pobělohorské, známý čtenářům Wintrova historického románu *Mistr Kampanus*. V r. 1839 navštěvoval zdejší gymnázium BENEŠ METOD KULDA (1820 až 1903), pozdější známý sběratel a vydavatel moravských pohádek. V Jihlavě studoval také básník VINCENC FURCH (1817–1864) a po-
vídkář VÁCLAV KOSMÁK (1843–1898).

Dva z jihlavských žáků obzvlášť prosluli v českém kulturním životě. Oba pobývali v Jihlavě jenom krátce a neodnesli si odtud příliš dobré vzpomínky. V roce 1830 byl dán do druhé třídy jihlavské normální školy devítiletý KAREL HAVLÍČEK (1821–1856), rodák z nedaleké Borové. Borová byla česká a chlapec, který měl studovat, se musel naučit německy. V Jihlavě žili Němci a normální škola měla navíc přísné učitele. Chlapec se musel učit zpaměti celé dlouhé stránky a odříkávat je, kdykoliv byl vyvolán. Později zaznamenal, že největší hrůzu měl z náboženství. Učíval se na půdě, vždy s velkým pláčem, protože ničemu nerozuměl. Do školy chodil se strachem, byl prý v té době „ještě bázliv“ a teprve o rok později, v Německém Brodě, „v uličnictví velký pokrok učinil“.

Město nezanechalo v Havlíčkovi trvalé vzpomínky, i když Jihlava byla pěkná, výstavná, měla ještě hradební zdi a pět bran a žilo v ní včetně posádky na dvacet tisíc lidí, takže na náměstí i v ulicích bývalo rušno. Bylo to město vojenské a studentské. V měšťanských domácnostech rádi přijímali studenty na byt. Tak také krejčí Antonín Svoboda, který bydlel v roho-

	Úvodní slovo	8
I /	Českomoravská vrchovina	11
II /	Brněnsko	63
III /	Podyjí a Pavlovské vrchy	109
IV /	Slovácko	127
V /	Haná	165
VI /	Valašsko a Beskydy	227
VII /	Ostravsko	287
VIII /	Opavsko a Jeseníky	325
	Závěrečné slovo	357
	Rejstřík míst	358
	Rejstřík osob	363